

AZL Perspectief nr. 1

Pensioenpolder: dit vindt Europa
Specialisten over het verdelen van de pijn
Onderwijs partner voor pensioensector?

Voorwoord

April is bijna voorbij en de herstelplannen zijn ingeleverd. Is daarmee het ergste leed geleden? De tijd zal het leren. Vanuit andere landen kijkt men met een glimlach naar alle rumoer. Vanaf pagina 4 leest u wat de top van de Europese Federatie van Pensioenfondsen vindt van de situatie in het Nederlandse pensioenlandschap.

Binnen Nederland is de ernst van de situatie intussen meer dan helder. Wat staat ons te wachten? Langer doorwerken, niet indexeren, of toch de pensioenen verlagen? En wat betekent dat dan? Experts uit wetenschap-, vakbonds- en werkgeverswereld lichten hun voorkeurslijstjes toe vanaf pagina 8.

In dit blad bieden we verder ruimte aan nieuwe én aan trouwe klanten. Wij verwelkomen Stichting Pensioenfonds Capgemini Nederland (pagina 7) en lezen over de lange horizon van Pensioenfonds Openbare Bibliotheken, al 37 jaar opdrachtgever van AZL (pagina 16). Mocht u een suggestie hebben voor een onderwerp in dit blad, laat ons dat dan gerust weten: communicatie@azl.eu.

De redactie

Profiel AZL

AZL heeft ruim 40 jaar ervaring met pensioen- en vermogensbeheer. In deze tijd heeft het bedrijf uitgebreide expertise opgebouwd op het gebied van advies en pensioenadministratie. De pensioenwereld is altijd in beweging. AZL vormt daarin al jaren een baken van stabiliteit voor pensioenfondsen. Sinds 2007 als Centre of Excellence binnen de ING Groep.

Advies en beheer

AZL adviseert pensioenfondsbesturen over wetgeving, actuariële zaken, communicatie en fiduciair beheer. De pensioenadministratie vormt de basis van AZL's dienstverlening. Bestuurders kunnen zich dan ook volledig richten op hun kerntaak: het besturen van het pensioenfonds.

Fiduciair beheer

AZL verzorgt ook het fiduciair beheer van vermogen voor pensioenfondsen en institutionele beleggers. AZL adviseert over het risicoprofiel en de samenstelling van de beleggingsportefeuille, zoekt de beste beheerders, bewaakt hun prestaties en rapporteert daarover.

Precies

AZL levert haar diensten inmiddels aan meer dan zestig Nederlandse pensioenfondsen die de hoogwaardige, integrale dienstverlening in hoge mate waarderen. AZL werkt nauwkeurig en loodst pensioenfondsen door roerige en zonnige tijden. Hierdoor hebben besturen van pensioenfondsen maximale greep op hun financiële situatie. Dat bedoelt AZL met de claim 'Precies!'.

Colofon

Uitgever

AZL N.V.
Postbus 4471
6401 CZ Heerlen
T 045 - 57 63 333
F 045 - 57 41 117
E perspectief@azl.eu
I www.azl.eu

Redactie

Harry Lindelauf (hoofdredacteur),
Ans Slangen, Eric-Jan Reemers,
Rob Könings.

Vormgeving

Marketing & Communicatie/DTP,
Zuiderlicht.

Illustraties

Aad Goudappel, Margot Senden.

Tekst

Pastoor Tekst BV,
Paul van Hulsen.

Fotografie

Peter Hiltz, Ineke Key, OBA,
Henry Peeters, Oscar Timmers,
Klaus Tummers.

Disclaimer

Hoewel uiterste zorgvuldigheid is betracht bij de samenstelling van deze editie van AZL Perspectief, kunnen aan de inhoud geen rechten worden ontleend.

Auteursrecht

Overname van artikelen is toegestaan met bronvermelding.

Inhoud

4

Nederland maakt zich zorgen om de situatie van de pensioenfondsen. Drie deskundigen kijken vanaf het Europese podium naar de pensioenpolder.

8

Veel pensioenfondsen ontkomen er niet aan om impopulaire maatregelen te nemen. Wat zullen we doen?

16

Portret van Stichting Pensioenfonds Openbare Bibliotheken

7

Pensioenfonds Capgemini kiest voor AZL

14

Vermogensbeheer: focus op korte termijn

18

Pensioenspreekuur smaakt naar meer

22

‘Het Pensioenregister is goed voor de PR van fondsen’

Angel Martinez-Aldama is sinds oktober 2007 voorzitter van de EFRP. Martinez-Aldama is directeur-generaal van Inverco, de Spaanse koepelorganisatie op het gebied van pensioenen.

‘Wij zouden graag uw problemen hebben’

Nederland maakt zich zorgen om de situatie van de pensioenfondsen. Hoe kijken deskundigen vanaf het Europese podium naar de pensioenpolder? Angel Martinez-Aldama (Spanje), Chris Verhaegen (België) en Jaap Maassen (Nederland) vormen de top van de Europese koepel van pensioenfondsen. ‘Een crisis gaat over. Een slecht pensioensysteem niet.’

Angel Martinez-Aldama, de Spaanse voorzitter van de EFRP, moet bijna een beetje lachen om de Nederlandse paniek rond de pensioenfondsen. ‘Laat ik het zo zeggen: wij zouden uw problemen graag hebben. Natuurlijk raakt deze crisis de pensioenfondsen. Tegelijkertijd is dit niet de eerste crisis die de fondsen meemaken. In Nederland is het nog steeds zo dat iedereen een vorm van oudedagsvoorziening heeft. Bij ons is dat op de

middellange termijn al in gevaar. Er zijn te weinig jongeren om de ouderen te onderhouden.’ De Belgische secretaris-generaal Chris Verhaegen is het daar helemaal mee eens. ‘Dat de pensioenfondsen onder druk staan, is heel vervelend, maar het is geen probleem van het systeem op zich. Het is een macro-economisch probleem.’

De kracht: goed gespaard en gespreid

Het Nederlandse pensioenstelsel staat al jarenlang bovenaan de internationale ranglijsten van pensioenstelsels. Jaap Maassen, vice-voorzitter: ‘Dat komt doordat we in Nederland heel goed gespaard hebben. De jeugd hoeft straks niet extra te betalen. Er mag nu wel sprake zijn van onderdekking, maar gespaard is er nog steeds. Bovendien hebben we de risico’s verspreid over de drie pijlers van

Chris Verhaegen is secretaris-generaal van de EFRP sinds mei 1997.

Jaap Maassen ging Martinez-Aldama voor als voorzitter en is sinds oktober 2007 vice-voorzitter. Maassen was lange tijd directeur pensioenen bij ABP.

omslag, kapitaaldekking en individuele regelingen. Hebben we een hoge inflatie en een lage rente, dan is de eerste pijler heel succesvol, en bij een lage inflatie en een hoge rente gaat de tweede pijler heel goed.'

Martinez-Aldama: 'En daar gaat het bij ons mis. De Spaanse politiek heeft veel te veel op één pijler geleund. Met als gevolg dat we in de toekomst in grote problemen raken.'

De oplossing: geduld en een kritische blik

Zowel Verhaegen als Martinez-Aldama zijn positief over de Nederlandse maatregelen. Verhaegen: 'Juist in tijden van crisis is het zeer onverstandig om geld uit ondernemingen te draineren om de cijfers van de fondsen snel weer op orde te krijgen. Dat versterkt de crisis alleen maar. Pensioenfondsen hebben een langetermijnhorizon. Geef ze dan ook de tijd om hun problemen op te lossen.'

Het is veel belangrijker om in Europees verband te werken aan een verbetering van de macro-economie.'

Jaap Maassen ziet daarnaast nog een oplossing. 'Voor de toekomst is het waardevol om ons systeem van toezicht houden goed onder de loep te nemen. Deze crisis is begonnen in de Verenigde Staten. En daar zijn de problemen veel groter dan bij ons. Dat heeft ook te maken met het gebrekkige toezicht. In de Verenigde Staten is het bijvoorbeeld mogelijk om pensioenen voor honderd procent bij het sponsorbedrijf onder te brengen. Neem het geval Enron. Dat bedrijf gaat failliet en de mensen zijn niet alleen hun baan, maar ook hun pensioen kwijt. Dat is één van de redenen waarom wij in Europa hebben gezegd: niet meer dan vijf procent deelnemen in het sponsorbedrijf.'

De uitdaging: zuiver blijven kijken

Bovendien vindt Maassen dat fondsen heel zuiver moeten blijven kijken naar welke producten ze afnemen. 'Je moet oppassen voor het showroom-effect: je ziet drie mooie auto's en koopt ongezien de driehonderd die erachter staan. Dat is onverstandig. Net zoals het onverstandig is om vervuilde hypotheekakten uit Amerika af te nemen.'

Met de juiste maatregelen zijn Nederlandse fondsen er snel weer bovenop volgens Martinez-Aldama. Veel sneller dan Zuid-Europa de zaken weer op orde heeft. 'Eén ding is zeker: een crisis gaat over. Een slecht pensioensysteem niet.'

De European Federation for Retirement Provision (EFRP) in Brussel is centrum van expertise op het gebied van pensioen in de tweede pijler. De EFRP is opgericht in 1981 en heeft leden in zestien EU-landen en in vijf Europese landen die niet bij de EU horen. De federatie vertegenwoordigt via de leden 83 miljoen burgers. De drie Nederlandse pensioenkoepels (Stichting voor Ondernemingspensioenfondsen, Vereniging van Bedrijfstakpensioenfondsen en de Unie van Beroepspensioenfondsen) zijn lid van de EFRP.

*René Starmans, voorzitter
van Pensioenfonds Capgemini*

Pensioenfond Capgemini kiest voor AZL

De pensioenregeling van Pensioenfonds Capgemini Nederland is anders dan andere. Geen volledige beschikbare premiereregeling of middelloonregeling, maar een beetje van beide.

René Starmans, bestuursvoorzitter: 'Je ziet de voorgangers van Capgemini hierin terug. De Volmac Software Group had een beschikbare premiereregeling; Capgemini had een middelloonregeling.' Bij AZL zoekt Capgemini wat de administratie betreft, naar de integratie van beide.

Pensioenfonds Capgemini kent een middelloonregeling als basis tot een grenssalaris van € 43.120. Daarboven een excedentregeling én een vrijwillige regeling. In 2000 hebben de directie en de ondernemingsraad deze hybride constructie afgesproken. Starmans: 'De lagere inkomens hebben hiermee een gegarandeerd pensioen. Voor de hogere inkomens gaat Capgemini uit van de eigen verantwoordelijkheid, waarbij medewerkers zelf kunnen kiezen of zij gebruik maken van de geboden faciliteiten. Er wordt geen eigen bijdrage van de medewerkers gevraagd. De achterliggende gedachte is dat ze daardoor zelf kunnen bepalen of ze geld willen besteden aan extra pensioen.'

Twee partijen

Bij de invoering van de nieuwe hybride regeling is er gekozen voor de partijen die ook de oude regelingen uitvoerden.

'Ondanks goede afspraken bleek dat in de praktijk minder goed te werken dan gewenst', zegt Starmans.

'Toen de huidige contracten afliepen heeft het bestuur voor een andere aanpak gekozen. Uit onze analyse bleek dat er teveel afhankelijkheden tussen de partijen waren. We hebben ervoor gekozen de volledige pensioenadministratie bij een partij onder te brengen en los daarvan vermogensbeheer en herverzekering. Voor ieder onderdeel is gezocht naar de beste uitvoerder. De een is beter in administratie, de ander in vermogensbeheer.'

'We zien het verschil'

Met Watson Wyatt als adviseur is voor beide onderdelen de keuze gevallen op AZL. Starmans: 'Voor wat betreft de pensioenadministratie stelden we de eis dat er een goede integratie zou plaatsvinden tussen de basisregeling en de excedentregeling. Daarnaast moest de

excedentregeling voor de deelnemers veel transparanter worden. We hadden een verzekeringsproduct en dat is nu een bancaire product. Uit de eerste reacties van onze deelnemers blijkt dat die doelstelling is gehaald. We merken veel meer betrokkenheid. De communicatie ervaren ze als helder. Ook op het gebied van vermogensbeheer hebben we gekozen voor AZL. Het fiduciair vermogensbeheer van AZL sprak ons aan. Het heeft als meerwaarde dat er sterk rekening wordt gehouden met de verplichtingen. We zochten een partner die op de lange termijn denkt, net als een pensioenfonds. In de korte tijd dat we samenwerken met AZL zien we het verschil al.'

Maatregelen en effecten: wat zullen we doen?

Prof. Dr. Roel Beetsma
(docent macro-economie aan de
Universiteit van Amsterdam)

**‘Bij niet indexeren deel je de
pijn eerlijk en zijn negatieve
effecten beperkt’**

1. Niet indexeren

*Gemiddeld tien tot twintig euro
per maand*

‘Deze optie heeft mijn voorkeur. Allereerst worden de lasten zo het breedst gedeeld, want het treft niet alleen de gepensioneerden, maar ook de werknemers. Ook hún nominaal opgebouwde rechten worden niet geïndexeerd.

Op dit moment onderzoek ik samen met een collega de macro-economische effecten van deze maatregel. Onze indruk is dat de effecten vrij beperkt zijn. De reden is eenvoudig: werknemers missen nu concreet nog niets. Niet-indexeren heeft dus weinig invloed op hun huidige uitgaven. Bovendien ontvangen de meeste gepensioneerden naast hun pensioen AOW, dus de gevolgen voor hun totale inkomen zijn vrij klein. Gemiddeld gaat het over tien tot twintig euro per maand.’

Veel pensioenfondsen ontkomen er niet aan om impopulaire maatregelen te nemen. Denk aan het verlagen van de pensioenen, het verhogen van de pensioenleeftijd, niet indexeren en aan het verhogen van de premie. Een hoogleraar, een vakbondsvertegenwoordiger en een pensioenskundige van de werkgeversorganisatie zetten ze in volgorde van wenselijkheid.

2. Langer doorwerken

Nu geen oplossing voor de problemen

‘Dat moet sowieso gebeuren. Ook al is er nog wat gespartel van sociale partners. De geesten worden er toch meer rijp voor gemaakt. Alleen: het biedt nu geen oplossing voor de problemen van de fondsen. De pensioenleeftijd kun je niet zomaar verhogen. Dat doe je – ik noem maar een zijstraat – vanaf 2015 en dan ga je elk jaar een maand omhoog. Dit geldt voor de AOW. Bij de fondsen moet daarnaast de opbouw van de rechten vertraagd worden. Pas vanaf dat moment gaat de verhouding tussen bezittingen en verplichtingen verbeteren.’

3. Premie verhogen

Negatieve invloed op arbeidsaanbod

‘Eén van de nadelen van deze optie is dat je een investering vraagt van één groep, namelijk de werknemers. Gepensioneerden delen niet in de pijn. Daarnaast kun je premieverhoging vergelijken met belastingverhoging. Beide hebben een versturende werking op de arbeidsmarkt. Als je voor elke euro die je verdient tachtig cent belasting moet betalen, daalt je bereidheid om te werken. Premieverhoging heeft dus een negatieve invloed op het

arbeidsaanbod. En dan heb ik het nog niet eens over het directe negatieve effect op de koopkracht en het bestedingspatroon. Dat is veel groter dan wanneer je niet zou indexeren, omdat de werkenden direct worden getroffen in hun besteedbare inkomen.’

4. Pensioenen verlagen

Het hele systeem stort in elkaar

‘Dit moet je niet doen. Mensen zien hun opgebouwde pensioenrechten als hun eigendom. Je pakt echt iets van mensen af als je afstempelt. Daarmee ondermijn je het vertrouwen in het systeem. En dit stelsel bestaat juist bij de gratie van vertrouwen. Pensioenen verlagen heeft zeker negatieve effecten op de bereidheid van mensen om deel te nemen. Op den duur stort het hele systeem in elkaar. En dat is het laatste dat helpt.’

Prof. Dr. Roel Beetsma
docent macro-economie aan de
Universiteit van Amsterdam

Chris Driessen
vakbondsvertegenwoordiger van FNV
in Amsterdam

Gerard Verheij
pensioenskundige bij VNO-NCW
in Den Haag

Chris Driessen (vakbondsvertegenwoordiger van FNV in Amsterdam)

'Het verlagen van de pensioenen zou ik alleen aangrijpen als uiterst redmiddel'

1. Premie verhogen

Meer ruimte, zelfde ambities

'Het verhogen van de pensioenpremie heeft mijn eerste voorkeur. Zo kunnen we de ruimte vergroten en daarmee onze pensioenambities zo min mogelijk uit het oog verliezen. Helaas is pensioenpremieverhoging niet onbeperkt mogelijk. Een te grote verhoging zou een schot in eigen voet zijn, omdat het de werkgelegenheid kan bedreigen en de koopkracht te sterk kan aantasten. Desondanks zie ik dit wel als het eerste instrument om de pensioenaanspraken te waarborgen.'

2. Niet indexeren

Minder inflatie, minder effecten

'Dit hakt er natuurlijk flink in, maar wel indexeren terwijl je niet de middelen hebt om uit te keren, zou natuurlijk vreemd zijn. Overigens gaat het niet alleen om niet indexeren, maar ook om beperkt indexeren. Dit lijkt mij dus vrij onvermijdelijk. Het effect van niet of beperkt indexeren hangt sterk af van de inflatie en van de stijging van de lonen. Beide worden laag geraamd voor 2009 en 2010. Dit beperkt de impact van deze maatregel. Hoe minder inflatie, hoe minder je ervan merkt. Het maakt nogal een verschil of je vijf jaar lang niet indexeert bij een inflatie van één procent of bij een inflatie van vijf procent.'

3. Pensioenen verlagen

Zeer ongunstig effect

'Het verlagen van de pensioenen zou ik alleen aangrijpen als uiterste redmiddel, dus wanneer er een enorm structureel gat ontstaat tussen bezittingen en verplichtingen. Het effect van deze maatregel op de macro-economie lijkt me echter zeer ongunstig, omdat de koopkracht van 65-plussers enorm onder druk komt te staan. De FNV wil daarom dat pensioenfondsen meer tijd krijgen voor herstel. Het is een nachtmerriescenario als we onnodig

afstempelen, omdat de rente weer oploopt naar een meer trendmatig niveau en het vertrouwen op beurzen weer wat terugkeert.’

4. Langer doorwerken

Mensen moeten er zelf voor kiezen

‘Het gevolg van deze crisis is dat aanspraken niet volledig kunnen worden geïndexeerd. Hierdoor vallen pensioenen lager uit en zullen veel mensen langer doorwerken om hun pensioen gewaarborgd te krijgen. Op zich hoeft daar niks mis mee te zijn, mits de mensen hier zelf voor kiezen in plaats van ertoe verplicht worden. Toch is dit niet het beleid waarop wij mikken. We houden liever het huidige pensioenbeleid intact en vinden dat de AOW-leeftijd van 65 jaar gelijk moet lopen aan de pensioenleeftijd.’

Gerard Verheij
(pensioendeskundige bij VNO-NCW in Den Haag)

‘Afspraak is afspraak, ook als er even geen geld is’

1. Niet indexeren

Schade valt mee

‘Indexaties zijn altijd voorwaardelijk. Pensioenfondsen geven in hun voorwaarden aan dat er niet geïndexeerd kan worden, als er onvoldoende geld beschikbaar is. Ik vind: afspraak is afspraak, dus als er even geen geld is, lijkt het me de meest logische keus om niet te indexeren. Emotioneel gezien komt dit misschien hard aan, maar omdat de indexatie afhankelijk is van de inflatie, valt de schade op dit moment wel mee. Pas als de inflatie gaat stijgen, ga je de gevolgen voelen.’

2. Langer doorwerken

Terug naar sobere regelingen

‘Ik denk dat we de pensioenovereenkomsten de laatste jaren te veel hebben opgesierd. De franchise ging steeds verder omlaag, de opbouwpercentages omhoog en er kwamen steeds meer extra's. Eigenlijk was het gewoon te mooi om waar te zijn. Onze pensioenregelingen zijn daardoor dan ook te duur geworden. Ik denk dat we nu terug moeten naar versoberde regelingen met een redelijke dekking voor het ouderdoms- en nabestaandenpensioen.

Onderdeel hiervan is de pensioenleeftijd. Door de pensioenen te versoberen en de pensioenleeftijden te verhogen, werk je kostenverlagend en houd je nog steeds een mooie pensioenregeling over.’

3. Premie verhogen

Ver groot de saneringsproblemen

‘Het verhogen van de premie en het verlagen van de pensioenen zie ik geen van beide zitten. Eigenlijk vind ik ze alle twee even slecht. Premieverhoging is een zware last voor zowel werkgever als werknemer. Ik vind dat je dit niet kunt maken in een tijd dat veel bedrijven al in de rode cijfers staan en moeite hebben om hun hoofd boven water te houden. Zoiets vergroot de saneringsproblemen alleen maar. Ook voor de koopkracht van actieve werknemers is dit erg slecht. Ik zou hier dus niet voor kiezen.’

4. Pensioenen verlagen

‘Ondermijnt het vertrouwen’

‘Ook het verlagen van de pensioenen is een slechte zaak. Door te korten, ondermijn je het vertrouwen in het stelsel. Mensen iets afnemen wat ze ooit is toegezegd, kun je heel moeilijk uitleggen. Het is in Nederland ook nog nooit eerder op grote schaal voorgekomen. Het gevolg van deze aanpak zou zijn dat jongeren hun vertrouwen in het systeem verliezen en ervoor kiezen om zelf iets te regelen of op zoek te gaan naar een andere oplossing. Ouderen kunnen er helemaal niks meer aan doen, maar zullen zwaar getroffen worden. Dit moet je niet willen. Terecht dat in de Pensioenwet is geregeld dat we alleen in allerlaatste instantie, als alle andere middelen zijn uitgewerkt, van de mogelijkheid tot het verlagen van pensioenen gebruik mogen maken.’

Niet indexeren en premie verhogen, redden we het daarmee?

Eind 2007 was de gemiddelde dekkingsgraad van de pensioenfondsen nog 144%. Begin 2009 was dit nog 96%. Terwijl het Financieel Toetsingskader (FTK) voorschrijft dat een fonds met een representatieve beleggingsmix van 50% risicodragende en 50% vastrentende activa een dekkingsgraad moet hebben van 125%.

Het Centraal Planbureau (CPB) geeft in haar Centraal Economisch Plan (CEP) 2009 het effect van niet of beperkt indexeren en van het verhogen van de premie:

- premieverhoging van 1% van de bruto-loonsom → dekkingsgraad verbetert per jaar met 0,3%-punt → in vijf jaar met 1,6%-punt.
- indexatiekorting van 1%-punt op de totale verplichtingen → dekkingsgraad verbetert per jaar met circa 1%-punt. Het CPB: ‘Bij de huidige raming voor de loon- en prijsontwikkeling voor de komende vijf jaar, waarbij zonder indexatiekorting de rechten gecumuleerd zouden toenemen met 10%, zou bij volledige indexatiekorting de dekkingsgraad verbeteren met 10%-punt.’

Zo kunnen de instrumenten ingezet worden om bij verschillende uitgangsposities in vijf jaar tijd een dekkingsgraad te bereiken van 105%:

Huidige dekkingsgraad:	100%	95%	90%
Indexatiekorting voor:	50%	100%	100%
Premieverhoging van:	0	0	3%-punt

De dekkingsgraad van een deel van de fondsen ligt lager dan 90%. Daar biedt het korten op de indexatie en het verhogen van de premie onvoldoende soelaas. Het verlagen van de pensioenen is daar niet uitgesloten.

KORT NIEUWS

Het thema op de AZL Relatiedag: Crisis!

Vrijdag 15 mei 2009 houdt AZL haar Relatiedag in Conferentiecentrum De Ruwenberg in St. Michielsgestel.

Het programma ziet er als volgt uit.

'Kaalslag en volle ijskasten' Een korte inleiding van de sprakeloze dagvoorzitter Mr Rob ten Wolde (Stafdirecteur Bestuursadvisering).

'Hoe begrijpelijk en duidelijk communiceren over kredietcrisis en eventuele aantasting van pensioenrechten'

Morele dilemma's en waardevolle tips van Emilie Schols (Schols & De Lange Pensioenadviseurs, Stichting Pensioen kijker.nl).

'Beleggen in crisistijd' Door Jan Straatman (Chief Investment Officer van ING Investment Management).

'Rationele pensioenen voor irrationele mensen' Onverwachte vragen worden opgeworpen door Prof. Dr. Henriëtte M. Prast (lid Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, FD-columniste, werkte voorheen bij DNB).

Nog niet aangemeld? U kunt dat nog doen. Volg daartoe de instructies op de uitnodiging.

Edward Heijkers leidt AZL Services

Edward Heijkers (41) is sinds 1 maart 2009 directeur van de business unit Services van AZL. Hij neemt de leiding op zich van de operaties en is op grond daarvan verantwoordelijk voor de pensioenadministratie die AZL verzorgt voor meer dan zestig opdrachtgevers. Edward Heijkers neemt deze taak over van Nico Coenen. Nico Coenen houdt de verantwoordelijkheid voor de portefeuilleontwikkeling.

Edward Heijkers studeerde Informatiekunde aan de Katholieke Universiteit Brabant en volgde daarna een aantal postdoctorale opleidingen, onder meer in verandermanagement. Hij heeft bij bedrijven met vergelijkbare dienstverlening uitgebreide ervaring opgedaan in zijn aandachtsgebied.

COLUMN

Ed Visman:
Namens de gepensioneerden
bestuurslid van Stichting
Pensioenfonds Astellas.

‘Beter communiceren met deelnemers’

De tevredenheidsgrafieken van de deelnemers in pensioenfondsen zijn in een paar jaar tijd van Himalayahoogten tot het niveau van de laagste polder gedaald. Oorzaak: de kredietcrisis, roept iedereen. Maar niet alles is aan de crisis te wijten. De nieuwe pensioenwet en de boekhoudregels spelen ook een grote rol. Daarover hadden we als pensioenfondsen beter moeten communiceren met onze deelnemers.

De laatste maanden moeten we hen vertellen dat het pensioen niet geïndexeerd wordt, dat waardeoverdracht bij verandering van werkgever eventjes ‘on hold’ staat en dat de dekkingpercentages niet meer voldoen aan de eisen van De Nederlandsche Bank.

Wat we hen ook moeten vertellen –en dat hadden we eigenlijk eerder moeten doen– is dat niet alles te wijten is aan de ingestorte aandelenbeurzen. Ons fonds bijvoorbeeld had een dekkinggraad van boven de 140% en zit nu ook onder de 100%. Dat komt niet alleen door de crisis. We hebben altijd prudent belegd en verhoudingsgewijs het percentage aandelen bescheiden gehouden. De nieuwe Pensioenwet met de hierin opgenomen verplichting om het vermogen tegen markttrent te waarderen heeft ook voor een forse daling gezorgd. Voorheen hanteerden we een vaste rekenrente van 4%, kijk nu eens naar de rente van de Europese Centrale Bank. En die kan nog omlaag, volgens de laatste berichten. Dat treft ons Nederlandse systeem van ‘direct benefit’ nog eens extra. Ons vermogen daalt, maar de pensioenverplichtingen stijgen. Het gevolg is een dalende dekkinggraad. Uiteindelijk allemaal het gevolg van de veranderde regels. Dat hadden we van het begin af aan best in eenvoudige taal kunnen uitleggen. Moeten uitleggen misschien.

Natuurlijk toonden deelnemers over het algemeen weinig interesse voor nieuws van het pensioenfonds. Het zat wel goed, er was vertrouwen. Je ziet dat mensen pas rond hun vijftigste eens beginnen na te denken over hun leven en inkomen na hun loopbaan. Daarvoor zijn ze met andere zaken bezig. Zeker als alles naar wens gaat, is dat verklaarbaar. Dus bleef de communicatie

dikwijls beperkt tot de klassieke momenten: in dienst treden, huwelijk, scheiden, overlijden en uit dienst treden. Maar we hebben te weinig uitgelegd dat we praten over 20 jaar gegarandeerd inkomen als iemand 85 jaar wordt. Dat is veel geld. Maak je dat duidelijk, dan ontstaat er meer begrip en interesse. Het is niet voor niets dat maatschappelijke organisaties op dit moment voorlichtingsbijeenkomsten organiseren en gesprekken hebben opengesteld.

Het stopzetten van de waardeoverdracht. Nog een voorbeeld waarin we als sector beter hadden kunnen communiceren. Tal van mensen denken dat ze weer met een pensioengat komen te zitten als ze nu van werkgever veranderen. Dat is niet zo, het gaat er alleen om dat er geen geld uit de fondsen verdwijnt – of bijkomt. Het is een status quo, geen achteruitgang. Best uit te leggen...

Voor ons als klein pensioenfonds is communicatie wel lastiger dan voor grote fondsen. We hebben bijvoorbeeld geen periodiek waarmee we onze deelnemers kunnen informeren. Nieuwsbrieven zijn niet zo effectief. We hebben wel een up to date website. Via posters in de bedrijven, de pensioenwebsite van Astellas en e-mails op het intranet attenderen we de deelnemers op onze website en de actuele informatie. AZL beheert ons vermogen en is daarnaast de pensioenuitvoerder, en daar hoort ook het onderhoud van de website bij. Het bestuur is natuurlijk verantwoordelijk voor het gehele beleid.

Na afloop van de crisis –vraag me niet wanneer dat zal zijn– moet communicatie bij de fondsen, maar ook bij de deelnemers structureel op de agenda.

Astellas heeft een R&D-laboratorium in Leiderdorp en een productievestiging in Meppel. Het pensioenfonds telt ongeveer duizend deelnemers, van wie ongeveer zevenhonderd actieven en negentig gepensioneerden. Ed Visman beheert onder meer de portefeuille communicatie.

Vermogensbeheer: focus op korte termijn

De gevolgen van de wereldwijde kredietcrisis laten zich sterk voelen in het vermogensbeheer van pensioenfondsen.

Richard Janssens, Senior Client Advisor van AZL, zet vier opvallende ontwikkelingen op een rij en duidt ze.

De aandacht voor de samenhang tussen pensioenverplichtingen en beleggingen is sterk toegenomen.

‘De (veranderende) hoogte van de pensioenverplichtingen was tot 2006 een kwestie waar fondsen minder aandacht aan hoefden te schenken. Ze hanteerden voor de verplichtingen een vaste rekenrente van 4%. Doordat ze sinds januari 2006 van de overheid de marktwaarde van hun verplichtingen moeten uitrekenen, treden er soms sterke fluctuaties op in de relatie tussen de pensioenverplichtingen en de beleggingen.

Je ziet dat fondsen er veel aan gelegen is om de verplichtingen en de beleggingen zoveel mogelijk synchroon te laten lopen. Dat valt niet altijd mee, zoals onder de huidige crisissomstandigheden helaas maar al te goed blijkt.

Op zich is het voor de transparantie een goede zaak dat fondsen de waarde van hun verplichtingen werkelijk uitrekenen. De vaste rekenrente van 4% leende zich daar niet voor. De huidige regeling geeft een betere afspiegeling van de financiële positie van het pensioenfonds, omdat alles in marktwaarde wordt uitgedrukt. Anderzijds regeert tegenwoordig steeds meer de waan van de dag. Daardoor ontstaat er veel onrust, en wint de kortetermijnvisie het van de visie op de lange termijn.

Je zou eigenlijk moeten zoeken naar een soort demping. Ga voor de marktwaarde van de verplichtingen niet uit van de actuele rentetermijnstructuur, die in principe dagelijks verandert; ga bijvoorbeeld uit van het gemiddelde van de afgelopen 3 jaar, of van een nog langere periode. Dan zou toch aan het licht komen dat de marktwaarde van de pensioenverplichtingen stijgt, dat de dekkingsgraad onder druk komt en dat er beleidsmatige keuzes nodig zijn, zonder de ‘shock’ die nu in het systeem is opgetreden.’

‘Waardeer verplichtingen op een gemiddelde rente’

De aandacht voor de risico's van ‘mis-pricing’ van beleggingen, is groter geworden.

‘Gewoonlijk is de prijsvorming van beleggingen niet zo'n probleem voor pensioenfondsen, omdat ze over een langere termijn rekenen. Als de ene belegging tijdelijk wat minder rendement oplevert, dan wordt dat verlies meestal goedge maakt door een andere belegging die wel goed gaat. Maar door de kredietcrisis staan nagenoeg alle beleggingen onder druk. Dat raakt de pensioenfondsen hard. Ze moeten constateren dat ze niet langer immuun zijn voor tijdelijke dips. Hoewel

pensioenfondsen gewoonlijk op de lange termijn plannen, dwingt de crisis hen om op de korte termijn te reageren op snel veranderende stemmingen. Door de huidige marktomstandigheden ontstaat feitelijk een irreële prijsvorming van beleggingen, hoofdzakelijk gedreven door het negatieve sentiment en de daaruit voortvloeiende vraaguitval.

In principe zouden pensioenfondsen van de lage koersen kunnen profiteren door nu juist dat soort verkeerd

geprijsde beleggingen te kopen, in de verwachting dat ze in de toekomst meer waard worden. Denk aan hedge funds, privaat onroerend goed en aan ‘private equity’.

De wereldeconomie is echter zo onzeker, dat de koersen evengoed nog verder kunnen dalen. De pensioenfondsen zijn inmiddels zo verzwaakt, dat de meesten die risico's ook niet meer kunnen en willen dragen.’

De aandacht voor de verhandelbaarheid van beleggingen is toegenomen.

‘Pensioenfondsen konden zich traditioneel door hun lange termijn perspectief ook richten op minder liquide beleggingsvormen zoals dat onroerend goed, ‘private equity’ en hedgefunds. In rendementstermen kon men daardoor profiteren van de premie die de beperkte liquiditeit met zich

meebrengt. Nu de dekkingsgraad van pensioenfondsen soms tot ruim onder de honderd procent is gedaald, en de fondsen worden gedwongen om te reageren, wordt de verhandelbaarheid ineens weer belangrijker. Je ziet een reflex ontstaan om solide, maar minder gemakkelijk verhandelbare beleggingen in te wisselen voor gemakkelijk verhandelbare, maar meer risicovolle (in termen van waardefluctuaties) beleggingen.

Die reactie lijkt me niet nodig. Ik denk dat pensioenfondsen principieel niet zoveel last hebben van de geringe verhandelbaarheid van delen van hun portefeuille. Mits ze de omvang van de uitkeringsverplichtingen scherp in de gaten houden, en het exacte moment waarop er moet worden uitgekeerd.'

De aandacht voor economische modellen is toegenomen.

'Niemand had een jaar geleden kunnen voorspellen dat we op dit moment vooral naar de meest negatieve scenario's zouden kijken. De aandelenkoersen en de grondstoffenprijzen zakten door alle bodems. Dan wordt het lastig om bruikbare modellen te bedenken die je helpen bij het maken van verantwoorde keuzes. Je kunt onder deze omstandigheden bijna niet meer diversifiëren, om zo de risico's te spreiden. De gevolgen van de huidige kredietcrisis maken in ieder geval duidelijk dat alle trends met elkaar samenhangen, en de algehele trend is vooralsnog neerwaarts.'

Richard Janssens, Senior Client Advisor

PORTRET

Stichting Pensioenfonds Openbare Bibliotheken

POB heeft lange adem nodig

De meeste bibliotheekwerkers in Nederland zijn parttime werkende vrouwen. En ze hebben het naar hun zin. Dat heeft gevolgen voor het beleid van het Pensioenfonds voor Openbare Bibliotheken (POB). Want bibliotheekmedewerkers leven lang. Het fonds moet nú zorgen voor de pensioenen van 4.000 gepensioneerde bibliotheekmedewerkers en straks voor de ongeveer 10.000 huidige medewerkers en evenveel slapers. Het POB heeft dus ook een lange adem nodig. Bestuurslid Jos van Pelt schetst een portret van het fonds, dat ruim 50 jaar bestaat en al sinds 1972 klant is van AZL.

Hebben bibliotheekmedewerkers het zo goed op hun werk dat ze zo oud worden?

'We weten niet of er een causaal verband is, maar we hebben rekening te houden met een langere horizon. We moeten ook straks onze deelnemers een pensioen kunnen betalen. Veel vrouwen is één van de kenmerken van ons fonds. Daarnaast zijn er veel kleine dienstverbanden. Een baan van 50% is zo'n beetje het gemiddelde.'

Levert dat extra zorgen op in de huidige situatie?

'Niet direct. De leeftijds piramide van onze deelnemers is natuurlijk niet gisteren gebouwd. We hebben altijd heel ruime buffers gehanteerd. Onze dekkingsgraad was 163%. Door de kredietcrisis is die voor een groot deel in rook opgegaan. Begin maart zaten we rond de 100%. De renterisico's hadden we met swaps afgedekt, tot ongeveer 60%. Hadden we dat niet gedaan, dan was de situatie ernstiger geweest.'

Maar toch was het niet genoeg.

U hebt ook maatregelen moeten nemen.

'Ja, we hebben de premie verhoogd en de indexering van de uitkeringen stopgezet. Ons herstelplan om binnen drie jaar weer aan het dekkingspercentage van 125% te voldoen ligt klaar.

Het is gebaseerd op twee pijlers. We kopen al enige tijd geen aandelen meer bij. Daardoor daalt het percentage aandelen in onze portefeuille. Verder gaat de premie komende jaren omhoog.'

Wat zijn de risico's van uw herstelplan?

'Nog verdere daling van de aandelenkoersen en eenzelfde beweging van de langetermijnrente. Daarom werken we aan een herstelplan 2.0. Het risico van verdere koersdalingen proberen we bijvoorbeeld met putopties te verkleinen. Zo leggen we een vloer waar we niet doorheen zakken en kunnen we de crisis uitzingen.'

U zegt 'uitzingen'.

Hoe lang verwacht u dat de malaise aanhoudt?

'Vijf jaar zou ik al heel lang vinden. Het is natuurlijk een forse crisis, maar het is ook niet zo dat we ineens weer in de Middeleeuwen belanden. De vraag naar elementaire levensbehoeften en naar bijvoorbeeld zorg en onderwijs blijft bestaan. Er staat een gedegen productieapparaat en andere delen van de wereld zijn nog volop in ontwikkeling. In delen van de economie, met name aandelen en vastgoed, zit lucht en die moet eruit. Maar dat geldt ook voor de crisis. Als de realiteitszin terugkeert, komen we er weer bovenop.'

Foto: De medewerkers van de Openbare Bibliotheek Amsterdam (hoofdvestiging) werken sinds 2007 in een bijzonder gebouw aan de Oosterdoksade. Het is als 'belevingsbibliotheek' ontworpen door architect Jo Coenen. Hij werd onder andere vanwege dit ontwerp in februari 2009 benoemd tot Honorary Fellow van de AIA, America's community of Architects.

‘Het onderwijs kan een hele leuke partner zijn voor de pensioensector’

Harry Thijs, docent consumentengedrag en management, Hogeschool Zuyd.

Pensioenspreekuur smaakt naar meer

De Stichting Pensioen kijker.nl en de Hogeschool Zuyd hielden in januari pensioensprekuren in Zuid-Limburg. Studenten spraken van een topproject, bezoekers reageerden zeer positief.

Voor de pensioensector is er een les te leren: beter naar de deelnemers luisteren.

Studenten zijn jongeren. En jongeren, dat weten we, gaan nog liever naar de tandarts dan dat ze over pensioen praten. Heeft het dan zin om die jongeren in korte tijd klaar te stomen voor een vragenvuur van –overwegend– senioren? Mensen die hun ouder zouden kunnen zijn.

Harry Thijs, docent consumentengedrag en management, is overtuigd van de meerwaarde van zijn studenten. ‘Deelnemers kunnen, als ze eenmaal gestopt zijn met werken, niet meer terecht bij de werkgever. Terwijl ze wel een informatiebehoefte hebben, liefst via een één op één gesprek. Zo’n pensioenspreekuur is een aanvullend

instrument dat zijn nut heeft.’ Ook Emilie Schols van het mede-organiserende Stichting Pensioen kijker.nl ziet het positief: ‘Een pensioenspreekuur is laagdrempelig, laagdrempeliger dan internet of het pensioenfonds.’

Perfect praktijkproject

De studenten volgden allen juist op dat moment het keuzeblok persoonlijke financiële planning. Voor hen was het spreekuur het perfecte praktijkproject. Er was dus al affiniteit met het thema pensioen. Uiteraard werden ze niet zomaar voor de leeuwen gegoid, maar kregen ze eerst een tweedaagse training van Emilie Schols en Henriëtte de Lange

van Pensioen kijker.nl. Voor beide dames was het de tweede keer dat ze een pensioenspreekuur begeleidden. Ze konden dus een inschatting maken van de vragen die zouden komen. Die gingen zoals verwacht voor het merendeel over de hoogte van het pensioen. Ook eerder stoppen met werken scoorde hoog, gevolgd door vragen over AOW en het buitenland. Dat is niet zo vreemd gelet op het aantal grensarbeiders in Limburg. Opvallend: het UPO bleek niet voor iedereen duidelijk (netto of bruto, per maand of per jaar?). Ook moesten de studenten nogal eens uitleg geven over het verschil tussen de drie pijlers.

Lessen voor pensioenuitvoerders

Moeten professionals soms een tandje terugschakelen? Schols: 'Pensioenuitvoerders denken dat het UPO duidelijk is. Maar mensen snappen er niets van. De pensioensector heeft sowieso moeite om echt goed te luisteren naar wat hun deelnemers vragen. Een voorbeeld: iemand had 45 jaar bij de overheid gewerkt. Deze meneer dacht dat hij 70% van zijn salaris zou krijgen. Vervolgens krijgt hij een technisch uitleg over de berekening. Terwijl hij gewoon te horen had moeten krijgen dat die 70% inclusief AOW is. Pensioenuitvoerders zitten nog te vast in hun jargon.'

Evaluatie

Tachtig procent van de bezoekers aan het spreekuur gaf in het evaluatieformulier aan 'goed' tot 'zeer goed' geholpen te zijn. Thijs: 'Een hoge score die ook nog eens negatief is bijgekleurd doordat iemand een beoordeling vroeg van zijn lijfrente. Op dat vlak moet je je niet willen begeven. Want je kunt het niet en je mag het niet van de Wet op het

financieel toezicht. De volgende keer zullen we dan ook vooraf zeggen wat we wel en niet doen.'

Pensioenspreekuur niet voor jongeren

Van de 108 vragenstellers was slechts 4% jonger dan 40 jaar. Thijs: 'Het bevestigde mijn beeld dat je jongeren er niet mee bereikt.'

'Pensioenuitvoerders zitten nog te vast in hun jargon'

Over de rol van de student is hij wel zeer tevreden. Beter gezegd; de rollen die hij speelt, want het zijn er meer. Thijs somt op: 'Hij is student pensioenrecht want hij heeft erop gestudeerd. Het was ook onderdeel van zijn tentamen. Ten tweede is hij adviseur. Ten derde vervult hij de rol van communicator in zijn omgeving. De studenten gaven aan met minstens vijf personen over pensioen gesproken te hebben. De helft gaf aan met minstens tien. Tot slot zijn ze ook

nog cliënt. Tijdens de twee dagen namen ze als voorbeeld het pensioenoverzicht mee van pa of ma, of van vriend of vriendin. Samenvattend: voor de studenten was het een topproject.'

Vervolg

De Stichting Pensioen kijker.nl organiseerde op 1 en 2 april voor het laatst een pensioenspreekuur. Ditmaal in samenwerking met de Hogeschool Amsterdam. Thijs is vast van plan het pensioenspreekuur volgend jaar te herhalen, het liefst met de partners uit de regio APG en AZL. Thijs: 'Die afspraak staat wat mij betreft. Misschien moeten we er een keer een thema aan koppelen, bijvoorbeeld grensarbeid. Als het aan mij ligt, blijft het daar niet bij. Je zou studenten naast hun studie ook kunnen inzetten als werkstudent. Dan verdienen ze geld, ze doen kennis en ervaring op en ze zitten in het netwerk. Zo'n samenwerking heeft de Hogeschool Zuyd al met Obvion. Met AZL en APG zou dat natuurlijk ook kunnen. Ik denk dat het onderwijs voor de pensioensector een hele leuke partner kan zijn.'

Studenten Hogeschool Zuyd beantwoorden pensioenvragen.

OPINIE

Rob ten Wolde

Waterverf

In de praktijk komen globaal twee soorten deelnemersraden voor. Het ene type dat zich weet te beperken tot zijn adviesfunctie en het andere type dat in feite op de stoel van de bestuurders gaat zitten. In plaats van adviseur is de deelnemersraad medebeslisser geworden, zonder de daarbij behorende verantwoordelijkheden en aansprakelijkheid te (kunnen) accepteren.

In zekere zin werkt de wetgever het in de hand dat de deelnemersraad de grenzen van zijn bevoegdheden opzoekt. Het gaat immers om advisering over voorgenomen besluiten, dus ruikt men zijn kans om de besluitvorming te beïnvloeden. Uiteindelijk is de deelnemersraad toch bedoeld als verbetering van de medezeggenschap van gepensioneerden. Voor pensioenfondsbesturen die gebukt gaan onder de 'chantage' van hun deelnemersraad is er naar mijn mening overigens hoop. Ik vind dat het op de weg van het interne toezichtorgaan ligt om de deelnemersraad op de vingers te tikken als er een praktijk is gegroeid van meebeslissen in plaats van adviseren.

Worsteling met taken en bevoegdheden

Nieuw binnen de fondsstructuur is het verantwoordingsorgaan. In de praktijk worstelt men nog met de taken en bevoegdheden van dit orgaan én met de afbakening ten opzichte van de deelnemersraad. In de Principes voor goed pensioenfondsbestuur doet de Stichting van de Arbeid zijn uiterste best om een opeenstapeling van organen te voorkomen. Door aan een deelnemersraad een werkgeversgeleding toe te voegen, kan een verantwoordingsorgaan ontstaan. Dit vraagt van de leden van beide organen dat zij hun functies strikt scheiden.

Het bestuur moet minstens éénmaal per jaar verantwoording afleggen over het gevoerde beleid. Bijna onvermijdelijk geschiedt die verantwoording aan de hand van het jaarverslag. De meeste pensioenfondsbesturen besluiten daarom om tegelijk met de deelnemersraad én het verantwoordingsorgaan te

vergaderen. Ziet u het helder voor u dat de vertegenwoordigers van de deelnemers en gepensioneerden in een dergelijke vergadering nu eens adviserend optreden en dan weer om verantwoording vragen? Deze werkwijze bespaart het bestuur in ieder geval een extra vergadering en dat is maar wat fijn in de drukke tijd van jaarverslagen. Maar er liggen ongewenste gedragseffecten op de loer! Voor je het weet, gaat ook het verantwoordingsorgaan zich gedragen als medebeslisser en dat gebeurt in de praktijk al.

Eerst het jaarverslag, daarna verantwoorden

Ik ben van mening dat het verantwoordingsorgaan met het bestuur moet vergaderen ná totstandkoming van het jaarverslag. Bijvoorbeeld in het najaar. Het verantwoordingsorgaan kan dan ook beschikken over de managementletters van de actuaris en accountant. Mooier kan het haast niet. Ik vind dat het zelfs mogelijk moet zijn dat bestuur en verantwoordingsorgaan slechts schriftelijk communiceren. Moet ik de noodzakelijke 'bespreking' van het gevoerde beleid letterlijk nemen? Het zijn uiteindelijk toch schriftelijke stukken die voor publicatie in het jaarverslag moeten worden gewisseld. Dat hierdoor het oordeel van het verantwoordingsorgaan over het jaarverslag en de reactie van het bestuur pas in het jaarverslag van het daarop volgende jaar verschijnt, vind ik niet fraai, maar van ondergeschikte betekenis. Desnoods zet het pensioenfonds die uitwisseling van opvattingen direct op de website. Het is belangrijker dat de verschillende, binnen een fondsorganisatie te onderscheiden functies onderling gescheiden worden gehouden. Anders loopt alles als waterverf door elkaar.

Intern toezicht

Dan hebben we nog het interne toezichtorgaan. Naar de aard van het werk hoeft een intern toezichtorgaan niet per se jaarlijks bevindingen op te stellen. Ook rond dit nieuwe orgaan tekent zich een ongewenste praktijk af. Deze komt erop neer dat het interne toezichtorgaan jaarlijks zijn taken uitoefent en daarover

KORT NIEUWS

rapporteert. Er zijn verschillende omstandigheden die dit in de hand werken.

In de eerste plaats zie je dat een visitatiecommissie weliswaar eenmaal in de drie jaar het pensioenfonds doorlicht, maar wel met een frequentie van één keer per jaar behoefte heeft aan informatie, waaronder het jaarverslag. De verstrekte informatie lokt vervolgens communicatie met het bestuur uit en, voor je het beseft, wordt er jaarlijks vergaderd. Daarnaast kan het voorkomen dat het verantwoordingsorgaan behoefte heeft aan jaarlijks contact met de visitatiecommissie. Verder moeten de bevindingen van het interne toezichtorgaan door het bestuur met het verantwoordingsorgaan worden besproken en in het jaarverslag gepubliceerd. Aan de 'verwevenheid' draagt voorts bij dat het verantwoordingsorgaan het bestuur kan adviseren over de vorm, inrichting en samenstelling van het interne toezicht. Ook het recht op overleg voor zowel het verantwoordingsorgaan als het interne toezichtorgaan met de externe accountant en actuaris werken naar mijn oordeel een onbedoelde jaarcyclus in de hand. Het komt dan ook al voor dat het bestuur liever maar in één ruk door vergadert, samen met verantwoordingsorgaan, deelnemersraad én intern toezichtorgaan. Het door elkaar lopen van functies is compleet!

Het is mogelijk goed onderscheid te maken tussen de taken en bevoegdheden van vier verschillende fondsorganen, maar vergt van al deze organen discipline bij de taakinvulling. Zoals met de nieuwe Pensioenwet is geprobeerd de ingewikkelde driehoeksverhouding tussen pensioenfonds (bestuur), deelnemers en werkgever helderder vast te leggen, stel ik voor de governance structuur wettelijk verder te verduidelijken, anders dan door de Principes voor goed pensioenfondsbestuur, die op zelfregulering gebaseerd zijn.

Helft van pensioen- fondsen in zwaar weer

Zo'n 300 pensioenfondsen hadden eind 2008 een dekkingstekort. Ongeveer 65 fondsen hadden een reservetekort. Dat meldt De Nederlandsche Bank in het kwartaalbericht over het vierde kwartaal van 2008.

Al deze fondsen hoeven in 2009 het toeslagenlabel niet te gebruiken, als zij uiterlijk in het tweede kwartaal van 2009 hun deelnemers duidelijk informeren over de financiële situatie van het fonds en over de maatregelen die genomen worden. Dat zijn de AFM, DNB, het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid met pensioenkoepels overeengekomen.

SAS70

type-II-

verklaring vernieuwd

Voor AZL Services en Fiducional is in maart 2009 een nieuwe SAS70 type-II-verklaring afgegeven.

Ernst & Young heeft hiermee vastgesteld dat alle processen en controles worden uitgevoerd zoals ze zijn vastgelegd. SAS70 biedt klanten inzicht in de manier waarop AZL de processen beheert.

Het is een belangrijk onderdeel van de risicobeheersing.

‘Het Pensioenregister is goed voor de PR van fondsen’

Haalt u het, de invoering op 1 januari 2011?

‘Ik heb nu geen enkele reden om te denken dat dat niet zo zou zijn. We liggen keurig op schema. De stichting is opgericht, een programmamanager heeft het plan van aanpak verfijnd en er is al een request for information de deur uit. Daarin vragen we potentiële bouwers van het systeem om gegevens. Daaruit halen we een eerste selectie die we vervolgens benaderen met een request for proposal.’

Dat is mooi. Maar grote ICT-projecten hebben toch de naam dat ze vaak vertraging oplopen?

‘We zijn hier met open ogen ingestapt. We weten heel goed dat dit een stevig project is. En dat ieder ICT-programma risico’s en vraagtekens met zich meebrengt. Daar hebben we gewoon rekening mee gehouden. Dus qua techniek moet het goed gaan.’

Wat wordt de grootste hobbel bij de invoering?

‘Het is natuurlijk een enorme operatie. Realiseer je dat we geen databank, maar een zoekmachine bouwen. En daarvoor

Zestig cent per deelnemer. Dat was de hoogte van de rekening die pensioenfondsen begin dit jaar kregen van Stichting Pensioenregister. Wat gebeurt er met het geld? En wat staat de fondsen nog te wachten? Voorzitter Francine Giskes:

‘Achter de voordeur van fondsen moet nog een hoop gebeuren.’

moet alle informatie van meer dan 700 fondsen op een eenduidige manier benaderbaar zijn. Dat betekent dat pensioenfondsen achter de voordeur nog een hoop moeten doen. En dat ook nog eens voor eigen tijd en rekening. Daar staat tegenover dat veel fondsen zijn ondergebracht bij uitvoerders, dus die informatie is al uniform gemaakt.’

Gaat u fondsen daar nog bij faciliteren?

‘Niet bij de uitvoering zelf. Wel in de communicatie. Wij moeten de fondsen zo goed mogelijk duidelijk maken wat de bedoeling is. En hoe ze informatie laagdrempelig kunnen aanbieden. Het is heel belangrijk dat mensen weten wat er van ze gevraagd wordt. Dat er een duidelijk programma van eisen ligt.’

Waarom zouden pensioenfondsen eigenlijk een register willen?

‘Allereerst omdat het precies past in het proces dat er gaande is over meer transparantie in communicatie. Het ene na het andere congres gaat over duidelijkheid voor de deelnemer. Bovendien kun je je voorstellen dat het UPO op termijn zou kunnen verdwijnen. Dat scheelt ook een hoop werk. En digitale infor-

matie is eigenlijk altijd het beste. Je UPO van dit jaar, is volgend jaar alweer achterhaald. Iets minder tastbaar, maar wel belangrijk is dat dit goed is voor de PR. Als de pensioenwereld vooruit gaat in klantvriendelijkheid, is dat goed nieuws. Inzicht geeft mensen een prettig gevoel. Die zelfredzaamheid vergroten, dat is de reden waarom ik persoonlijk meedoe. Juist in tijden van crisis. Want dan is het extra belangrijk dat mensen geen zorgen hoeven te hebben over wat ze krijgen. Ze hoeven alleen maar op het internet te kijken.’

Je zou ook kunnen zeggen: als er zo'n zwaar digitaal project nodig is om inzicht te bieden, dan is het pensioensysteem zelf gewoon te ingewikkeld.’ Op zich is het systeem niet ingewikkeld. Het past juist ontzettend goed bij de poldercultuur in Nederland: werkgemers en werknemers maken samen afspraken. Het probleem is alleen dat er zoveel uitvoerders zijn. Hoewel ik denk dat de markt er wel voor zal zorgen dat dit op den duur meer gestroomlijnd wordt. Steeds meer fondsen brengen de uitvoering ergens anders onder. En dat geeft al meer eenduidigheid.’

Francine Giskes,
voorzitter van Stichting Pensioenregister

Terug naar de factuur. Is dit de eerste en laatste die fondsen gehad hebben?
'Nee, er komen er meer. Hoeveel kan ik niet zeggen, want we zitten midden in de aanbesteding. Als we nu budgetten bekend maken, gaan aanbieders daar naartoe rekenen. Maar natuurlijk is er wel een begroting, waar we ook nog eens een second opinion voor gevraagd hebben. En die is goedgekeurd door een accountant. Bovendien zitten vertegenwoordigers van de koepels, de SVB en de verzekeringsbank in het bestuur. Dus de belangen zitten letterlijk aan tafel. Niemand is erop uit om dit duurder te maken dan gepland.'

AZL voorbereid op komst register

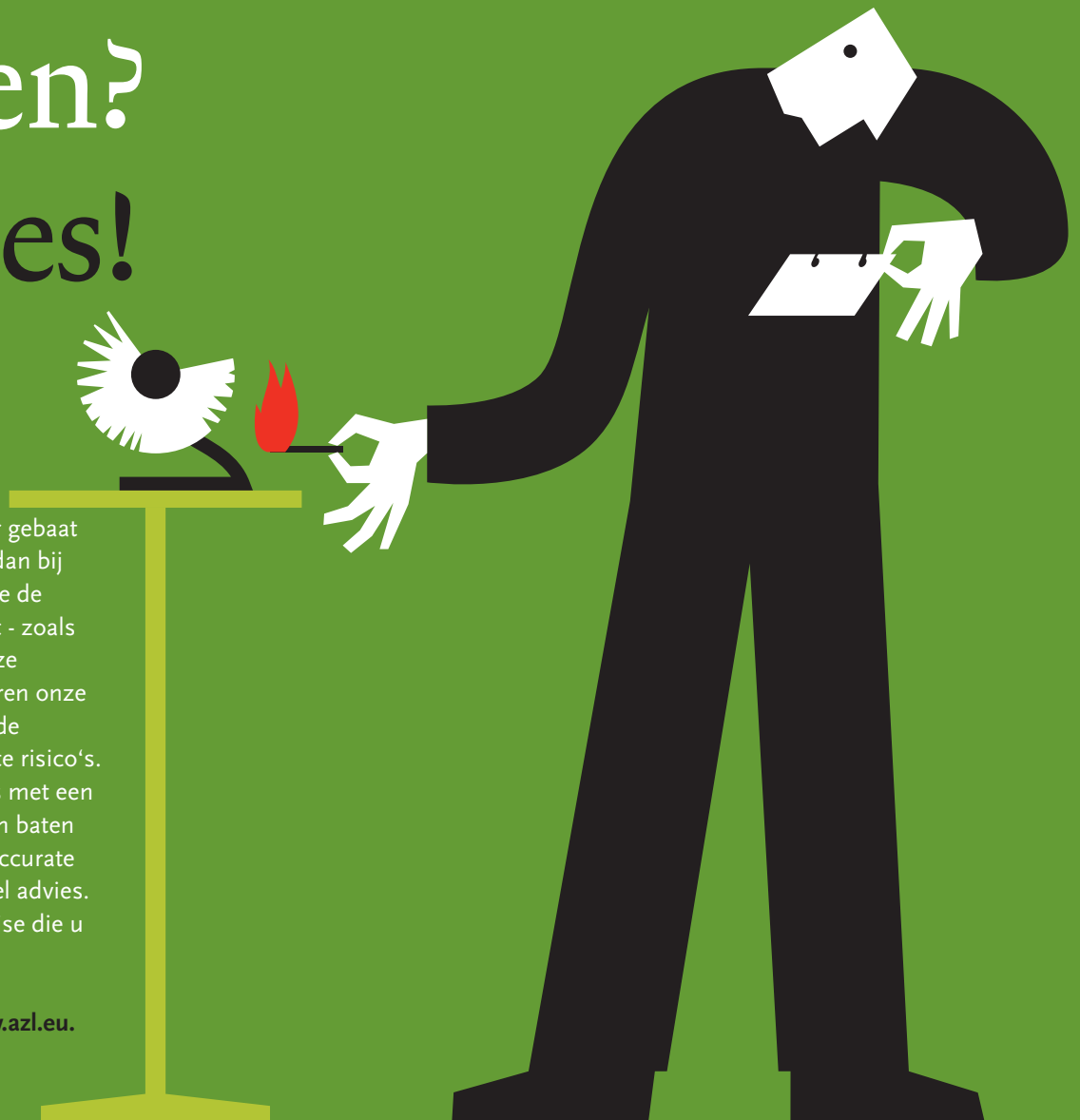
Voor elk pensioenfonds waarvoor AZL de administratie voert, verzorgt AZL ook de aansluiting op het pensioenregister. De basis hiervoor is de informatie die in de UPO's voor deelnemers en gewezen deelnemers is opgenomen. Wel zal de vorm waarin deze gegevens worden gepresenteerd, anders zijn. De programmatuur die hiervoor nodig is, gaat AZL zelf ontwikkelen en onderhouden. Om een en ander goed te laten verlopen, is er nauw contact met de programmamanager van de Stichting Pensioenregister.

Dus één adviseur beantwoordt al onze vragen? Precies!

Actuariaat volgens AZL

Natuurlijk bent u als pensioenfondsbestuurder gebaat bij deskundig advies. En dan bij voorkeur van één partij die de complete situatie overziet - zoals AZL. Op basis van precieze waardebeoordelingen adviseren onze actuarissen over uitstaande verplichtingen en relevante risico's. Als pragmatische denkers met een scherp oog voor kosten en baten slaan zij de brug tussen accurate administratie en actuariële advies. Bij ons vindt u alle expertise die u nodig hebt in onderlinge samenhang.

Meer weten? Kijk op www.azl.eu.

Advies en management pensioenfondsen

AZL is onderdeel van ING